

60
30let

ZARJAKOVIS

z energijo narave

Matej Slapar
župan Občine Kamnik

Ob 60. obletnici delovanja Zarje, p. o. in 30. obletnici ustanovitve podjetja Zarja Kavis, d. o. o., Kamnik

Spoštovana ekipa Zarje Kavis,

prav posebej me veseli, da vam ob danem trenutku, to je 60. obletnici delovanja Zarje, p. o. in 30. obletnici ustanovitve podjetja Zarja Kavis, d. o. o. lahko iskreno čestitam za vaš jubilej. Pot, ki ste jo pred 60 leti začeli v podjetju Zarja, p. o. in nato pred 30 leti prelomno nadaljevali z ustanovitvijo podjetja Zarja Kavis, d. o. o., ste v vseh teh letih nadvse uspešno gradili na temeljih tradicije, strokovne podkovanosti zaposlenih in z vizijo, ki temelji na energiji narave. Podjetje Zarja Kavis je v okviru svojega delovanja zagotovo prispevala k razvoju lokalnega okolja, saj se je v vaši dejavnosti zaposlilo in svojo poklicno pot gradilo veliko naših občank in občanov.

Ob tej priložnosti namenjam veliko pohvalo in zahvalo celotni ekipi podjetja Zarja Kavis, ki med svojimi vrstami beleži strokovnjake na področju energetskih, strojnih in elektro instalacij. S svojo vizijo obnovljive energije in trajnostno naravnostjo stremite k tehnološkemu napredku, ki je prepoznan tako na lokalni kot tudi na mednarodni ravni. Med drugim želim izpostaviti enega izmed večjih projektov vašega podjetja. Z nekajkrat nagrajeno izgradnjo kompleksa Term Snovik v Tuhinjski dolini, ki se uvršča med prvovrstne inovacije vašega podjetja, ste namreč ogromno doprinesli k razvojni strategiji Tuhinjske doline in celotne občine Kamnik.

Iskreno verjamem, da boste tudi v prihodnje, kot pravi vaš slogan Z energijo narave, uspešno kljubovali izzivom na področju energetike in naj bo tudi v nadaljnjih letih delovanja vaše vodilo ustvarjati inovativne rešitve, ki bodo dobrodošle v naši občini.

Veselim se našega sodelovanja in povezovanja na lokalni ravni.

*Terme Snovik
Načrtovanje, izgradnja in
upravljanje 1994-2021
Zarja Kavis d. o. o., Kamnik
Foto: Blaž T. Muc*

Ivan Hribar
direktor Zarje Kovis d. o. o., Kamnik

Z ENERGIJO NARAVE

SKOZI MEJNIKE IN PERSPEKTIVE NAŠEGA PODJETJA

Zarja, rojena v Kamniku leta 1961, zažari

Pisalo se je leto 1961, ko je v mestu Kamnik, ki nudi pogled na kamniške planine, začelo delovati obrtno in montažno podjetje, za katerega so izbrali pomenljivo ime Zarja. Podjetje je nastalo ob združitvi občinske komunale in podjetja Alprem in je obsegalo elektro delavnice, strojne inštalacije, pleskarstvo in steklarstvo, prostori pa so bili razpršeni po vsem mestu. Prvi direktor Zarje je bil Oskar Grzinčič, nasledil ga je Edvard Peternel. Leta 1973 je podjetje pridobilo svoje prostore v Mekinjah in je delovalo v treh enotah: DE Elektro, DE Instalacije in DE Plesk. Poslovanje Zarje je bilo že v tem času zelo dinamično in zahtevno. Nenehno se je bilo potrebno prilagajati dinamiki del na gradbiščih, zato se je vodstvo usmerilo v razvoj močne proizvodne dejavnosti kovinskih elementov, ki je potekala v ključavničarski in stolarski delavnici, delavnici za proizvodnjo klimatskih naprav in prezračevalnih naprav za piščančje farme, Elektro enota je razvijala protipožarne in protivlomne naprave, enota Instalacije pa hladilne naprave Howden.

Kompleksna in izrazito dinamična dejavnost je nujno vključevala prilagoditve dela in reorganizacijo podjetja. Leta 1988 so tako nastali trije profitni centri oz. delovne enote: DE Montaža, DE Elektronika in DE Delavnice.

Zarjo so kasneje vodili še Drago Kesič, Franc Lavrič, Ivan Zrimšek in Matjaž Verbole. Pečat je razvoju v Zarji vtisnil vodja DE Elektro Beno Sitar s svojo tankočutno podjetnostjo in kontinuiranim delovanjem.

Celovito reorganizacijo in ustanovitev družb Zarja Elektronika, d. d., Zarja Kovis, d. d. in Zarja Montaža, d. d. je prelomnega leta 1991, ko je Slovenija postala samostojna, izpeljal Matjaž Verbole.

Zarja, kamniški inkubator kadra obrtnih in tehnično-tehnoloških strok, predstavlja svetel pogled v prihodnost

Kamniška Zarja je omogočila kakovostno uresničitev izobraževalne in poklicne poti mnogim mladim, ki so se odločili za poklice različnih strok in se kasneje zaposlili na enem od delovnih mest, ki jih je ponujalo podjetje. Lahko bi rekli, da je bila Zarja kamniški, pa tudi slovenski inkubator razvoja in vzgoje poklicnih skupin instalaterjev, kovinarjev, steklarjev in pleskarjev, ki je nudil dobro podlago in odlične primere dobre prakse za rast ter plemenitenje za nova znanja strokovnjakov in nove posle.

V najintenzivnejših letih je podjetje štipendiralo kar 40 dijakov oz. študentov. Dobro strokovno usposobljeni kadri so bili zelo dobrodošli sodelavci v kamniško-domžalskih podjetjih ter ustanovah kot vzdrževalci in hišniki, mnogi pa so odšli na samostojno poslovno pot.

Zarja Kavis, pogled v tranziciji na polje priložnosti

Zarja Kavis d. d. je bila ustanovljena 1. novembra 1991 v času tranzicije. Devetdeseta leta so bila poslovno težka in neusmiljena. Večji del poslovne dejavnosti se je v celoti zrušil. Pomembno priložnost je v tistem času prinesla možnost sodelovanja z Nemčijo, vendar je bilo potrebno iskati še dolgotrajnejše rešitve.

Nadaljnjo pot smo gradili na podlagi izkušenj in modrosti tradicije, znanja in dela. Upoštevali smo naravo naše dejavnosti in stavili prav vse na čutenje našega poslanstva ter na vizijo, ki se je kazala skozi priložnosti: odločili smo se izhajati iz upoštevanja naj sodobnejših tehnično-tehnoloških dosežkov, delovati na poljih učinkovitejših energetskih sistemov, racionalnega financiranja investicij, cenejšega ogrevanja, čim manjše odvisnosti od zunanjih energetskih virov, z roko v roki z naravo, kar pomeni čim manjši vpliv na ogrožanje okolja.

Naše poslanstvo je tako v letu 1996 dobilo pečat: izvajanje energetsko učinkovitih projektov in okolju prijaznih tehnologij na področju energetskih sistemov, inženiring, svetovanje, projektiranje in proizvodne dejavnosti. Pot je bila prava in cilj znan. V letu 2011 smo ob 20-letnici registrirali svojo novo blagovno znamko: Zarja Kavis – z energijo narave.

Projekti z energijo narave začnejo uvrščati Zarjo Kavis pred druge konkurente

Stavili smo na energijo narave, termalno vodo, sonce in biomaso. Postavitev prvega bazena leta 1994 v Snoviku je pomenila temelj razvoja največjega celostnega energetskega projekta, projekta Term Snovik. Odlikujejo ga naša inovativnost, strokovnost, znanje, odličnost, predanost, predvsem pa skrben odnos do neokrnjene narave in dosledno uresničevanje trajnostne zaveze okolja in naše dežele. Sledeč viziji smo uvajali sodobne energetske tehnologije za učinkovito rabo in obnovljive vire energije pri segrevanju/hlajenju celotnega kompleksa Term Snovik. Za projekt Eko Term Snovik smo prejeli vrsto priznanj na državnem in mednarodnem nivoju.

Projekt Terme Snovik je naš poligon. Zasnovali smo ga sami, ga vodili v vseh fazah, od prvega posega, preko vseh izvedb do celovitega vodenja. Pri njem je najbolj pomembno to, da ves čas – 24 ur/365 dni natančno spremljamo, merimo, nadzorujemo in upravljamo ves sistem. V času nedejavnosti zaradi epidemije se je to pokazalo kot izjemna prednost, saj smo imeli popoln nadzor tudi nad stroški ter vpliv na njih v tankočutni optimalizaciji oz. minimalizaciji.

In kar najbolj izpostavlja naš položaj med konkurenti, je prav naš celovit pristop načrtovanja, izgradnje in upravljanja vseh energetskih sistemov ogrevanja. Z nenehnim sodelovanjem, delom in upravljanjem pri vsakem novem projektu odkrivamo tudi povezavo z okoljem in sovpilve, jih preučimo, pridemo do novih spoznanj, oblikujemo nova znanja ter ugotovitve upoštevamo pri načrtovanju in izvedbi naslednjega projekta.

Naročniki se odločajo za nas prav zaradi načrtnega in preverjenega delovanja. Na ogled in predstavitev našega sistema daljinskega ogrevanja na biomaso so prihajale številne skupnosti in na podlagi videnege sprejemale odločitev sodelovanja z nami.

Inovacije v Zarji Kavis so stalnica

Odlika našega »know howa« je, da so potencialni investitorji, naročniki in njihovi zaposleni razumeli, v čem so konkretne prednosti njihovega projekta in kako bo projekt deloval. Spremljali so tudi našo postavitve mreže pridobivanja energenta v sodelovanju z domačini.

Ti so energent začeli zagotavljati neposredno iz lokalnega okolja ter si s to dejavnostjo omogočili tudi ekonomsko eksistenco. Učinek je dvojni. Čistijo se okoliški pašniki in gozdovi, ves material pa se blizu suši in kuri. Spodbuda za podjetništvo v lokalnem okolju iz naših energetskih projektov je vedno realna, dolgoročna in vzdržna.

Do naših inovacij na tehnološkem področju je največkrat prišlo prav na podlagi študij, kako racionalizirati sistem čim manjše porabe energije, katerekoli energije v delovanju sistema, ali pa da npr. za biomaso ne bi potrebovali velikih skladišč, jo vozili od daleč, jo celo uvažali. Tako smo tehnološko ustvarili mehanski vzvod zalogovnikov biomase, ki deluje brez energije, torej brez pomoči hidravlike ali elektrike. Ta »know how« tržimo tudi v Avstriji in Nemčiji.

Naša pomembna energetska koristna inovacija je bil razvoj metodologije za izkoriščanje nizkotemperaturnih termalnih vrtin. Za ta razvoj smo dobili tudi državno podporo. V Sloveniji smo tako usposobili 15 termalnih vrtin in določili namembnost, kdaj se lahko koristijo in v kakšne gospodarske namene. Radi imamo invencije in inovacije.

Brez tesne povezave s stroko ne gre

Glede na vrsto projekta vedno tesno sodelujemo z našimi najboljšimi strokovnjaki. Pri vrtinah smo delali z roko v roki z Geološkim zavodom Slovenije in Gradbenim inštitutom ZRMK oz. danes ZAG. Z Inštitutom »Jožef Stefan« smo skupaj delovali in razvijali mednarodne projekte. Pri našem pionirskem delu so nas vsi zelo podpirali.

Kam so usmerjeni razvojni potenciali

Svoje razvojne potenciale usmerjamo v še večjo stopnjo predelave biomase. Da bi povečali njeno energetska učinkovitost, poleg toplote razvijamo tudi sistem pridobivanja elektrike. Sedaj iščemo tehnologije, ki se dotikajo problemov vzdrževanja sistema. Sodelovali smo že s Francozi, zdaj z Avstrijci, delo usklajujemo z Nemci. Evropa je namreč območje, kjer ni zemeljskega plina, pogozdenost pa je 50–60 %.

Tu so velike priložnosti, velika nujnost ozaveščanja, spodbujanja, da bi vzdržne vire energije sprejela tudi logistika in delovala z energijo narave. Tudi vodik je priložnost. Izraba sončne energije je nujnost današnjega časa, zato načrtujemo sisteme fotovoltaike, ki bodo zagotavljali električno samooskrbo.

V Zarji Kovic se zavedamo, da bomo dobro in uspešno delovali in živeli le z energijo narave. Omogoča nam kakovostno življenje. Nam in našim zanamcem. Temu smo v Zarji Kovic zavezani vsi. To dokazujemo in tako tudi delujemo. Ob jubileju iskrene čestitke vsem!

Vijačni hladilni agregat Howden, Perutninski kombinat Pivka, 1985. Razvoj in izvedba Zarja, p. o. Foto: arhiv Zarja.

PRILOŽNOSTI PREHODA V ZELENO DRUŽBO

Poti razvoja do vzdržne in dostopne zelene energije

Danes se soočamo z velikim razvojnimi izzivom, kako z uspešnim zaustavljanjem globalnega onesnaževanja naravnega okolja, ki močno vpliva tudi na podnebne spremembe, ohraniti naš planet tako, da ne da bi ogrožali sedanjih in ne škodovali prihodnjim generacijam. Govorimo o trajnostnem razvoju, ki mora biti v ravnovesju z ekosistemom planeta. Samo tak razvoj človeku omogoča, da živi zdravo in kakovostno. Govorimo o zeleni družbi.

Ključna usmeritev »zelenega prehoda« je usmerjena v energijo, ki bo vzdržna in dostopna. Vključuje opustitev fosilnih virov energije ter uporabo drugih trajnostnih, predvsem obnovljivih virov energije. Za uspešno izvedbo moramo najprej bistveno zmanjšati naše potrebe po energiji in črpanje drugih omejenih naravnih virov. Naš planet nam ne zagotavlja dovolj obnovljivih in drugih nizkoogljicnih virov, da bi brez prevelike obremenitve okolja lahko vire zgolj in samo zamenjali. Seveda je zamenjava nujna, a kljub temu je priložnosti že v tem trenutku presenetljivo veliko.

Nove tehnologije, nižja poraba energije, nižji stroški, enako udobje

Kakovost našega bivanja lahko ohranimo ali celo izboljšamo že z uporabo učinkovitih energetskih tehnologij in storitev z bistveno nižjo rabo energije, nižjimi stroški ter brez večjega odrekanja našemu udobju. Nove tehnologije, kot so pasivne stavbe, svetleče diode oziroma t.i. LED (ang. light-emitting diode) razsvetljava, toplotne črpalke idr. porabijo nekajkrat manj energije, kot jih porabijo stare, izdelane po klasičnih in neučinkovitih tehnologijah. Zato ni potrebno radikalno spreminjati našega življenja, spremeniti moramo le nekatere naše vedenjske vzorce! Gre za vzorce predvsem neracionalnega potrošništva, na katerega lahko močno vplivamo tako, da s krožnim gospodarstvom zagotovimo, da bodo izdelki, ki jih nujno potrebujemo, uporabili dlje časa, da se jih bo dalo popraviti ter nadgraditi in ne bodo prehitro končali v naših smeteh.

Z zmanjšanjem porabe energije in boljšim upravljanjem z njo smo bistveno manj ranljivi tudi na dvige cen energije, s katerimi se soočamo danes ob naši pandemiji.

Izbira vzdržnih in dostopnih energentov

Naše energetske potrebe lažje zagotovimo z lastno proizvodnjo iz obnovljivih virov oz. iz virov v bližnji okolici. Pri sončnih elektrarnah so se denimo stroški v dvajsetih letih tako znižali, da je sončna energija postala danes konkurenčen in dostopen vir energije. Ob praktično neomejeni sončni energiji je druga odlična izbira lesna biomasa. Gre za največji slovenski naravni vir, s katerim bogato razpolagamo, saj je Slovenija s 60 % pokritostjo

z gozdom na četrtem mestu v Evropi. V Sloveniji je s trajnostnim upravljanjem gozdov in kvalitetno lesno predelovalno verigo na razpolago dovolj lesnih ostankov tudi za energetske namene, predvsem za ogrevanje, pa tudi visoko učinkovito soproizvodnjo toplote in električne energije.

Tretji, izredno pomemben lokalni obnovljivi vir, je geotermalna energija. Je izredno učinkovit vir za oskrbo s toploto večjih porabnikov, ki tudi pri uporabi toplotnih črpalk, vse leto dosega visoke izkoristke in tako dodatno ne obremenjuje električnih omrežij v času najnižjih temperatur.

Prav lokalni obnovljivi viri, ali pa potencial za izkoriščanje odvečne toplote iz industrije, so odlična priložnost za razvoj sistemov daljinskega ogrevanja na območjih z večjo gostoto rabe toplote. Poleg večjih mestnih sistemov se pri nas zelo uspešno razvijajo tudi manjši t.i. mikro sistemi, ki lahko učinkovito oskrbujejo le nekaj stavb, pa tudi večja območja. To omogoča uporabo še bolj učinkovitih tehnologij, kot je soproizvodnja toplote in električne energije ali večjih geotermalnih toplotnih črpalk in odvečne toplote. Omogoča nam nižje stroške toplote za končne uporabnike ter vključevanje lokalnih dobaviteljev lesne biomase in drugih storitev, kar nedvoumno prispeva tudi k izboljššanju kakovosti zraka in zdravja.

Izkoristiti priložnosti je zeleno in modro za porabnika, lokalno skupnost in ponudnike energentov

Zeleni prehod je velik izziv, prepričan pa sem, da je to predvsem ogromna razvojna priložnost, še posebej na lokalni ravni. To potrjujejo številni primeri dobrih praks ter nagrajeni projekti in podjetja pri nas in v tujini.

In prav je, da ob priložnosti častitljive obletnice Zarje in Zarje Kovic izpostavim tudi njihove nagrajene projekte. Že leta 2005 so prejeli nagrado za energetsko učinkovit projekt v Termah Snovik, kjer so vgradili vakuumske sončne sprejemnike ter več toplotnih črpalk. S postavitvijo kotlovnice na lesno biomaso, si je podjetje Terme Snovik Kamnik zagotovilo 100 % oskrbo s toploto iz obnovljivih virov energije, in za to leta 2008 prejelo nagrado za energetsko učinkovito podjetje. Leta 2013 pa so prejeli priznanje za projekt oskrbe Moravč s toploto iz lesne biomase in občinski lesen Eco vrtec, zgrajen kar na kotlovnici.

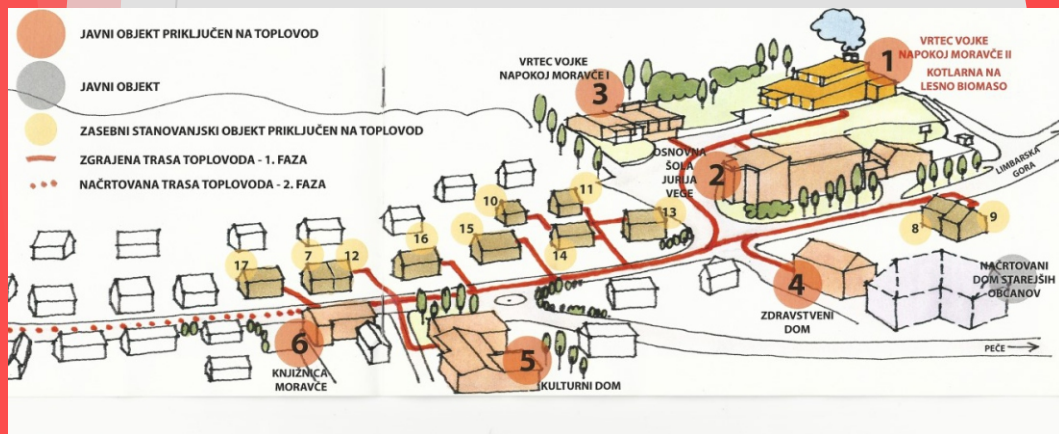
Ne pozabimo, da pri oskrbi z energijo prihaja tudi do decentralizacije, ki daje bistveno večjo vlogo in priložnosti vsakemu uporabniku, lokalnim skupnostim ter lokalnim ponudnikom energetskih storitev.

Zelena Slovenija je realnost

Slovenci smo inovativen narod in znamo razmišljati. Znamo se prilagoditi in odzvati na spremembe. V naši bogati tehnični dediščini in znanju najdemo obilico lastnih inovativnih rešitev, na področju oskrbe z energijo pa smo sploh ustvarjalni. To smo že velikokrat pokazali in vidim, da je to naša velika prednost.

Zeleni prehod bo v prihodnje postal več kot le tehnološka sprememba. Ob jasno postavljenih ciljih in podpornem okolju ter s potrebnim sodelovanjem, bo prehod v zeleno družbo z vsakim korakom vseh nas na poti v njo prinesel vsem nam bistveno več. Neposredno preko tehnologij in storitev, povezanih s temi tehnologijami, že doživljamo pozitivne rezultate, kar posredno vpliva na kakovost sodelovanja pri zagotavljanju vzdržne in za vse dostopne zelene energije, predvsem pa bolj uravnotežen in trajnosten gospodarski in socialni razvoj ter varstvo okolja. To si zagotovo želimo vsi.

In vsi smo za to tudi odgovorni: vsak posameznik, vsi državljani, lokalne skupnosti, podjetja, ustanove, država. V uresničitev te želje moramo vložiti tudi svojo »energijo« volje, v tem cilju delovati in sodelovati. To so pogoji trajnostne zelene družbe, zato bomo boljše in lepše živeli in to bo našo lepo deželo ohranilo tudi našim otrokom.

DOLB Moravče. Načrtovanje, izvedba in upravljanje daljinskega sistema ogrevanja na lesno biomaso 2012-2019, Zarja Koviš d. o. o., Kamnik. Izris projekta: Helena Kovač, u.d.i.a.

*Vodomet v Ljubljani.
Izdelava konstrukcije: Zarja, p. o., 1989.
Naročnik: Občina Ljubljana Bežigrad.
Foto: arhiv Zarja*

*Inovativni projekt uparjalnika klora UK 200 za pripravo pitne vode.
Izdelava: Zarja Koviš d. o. o., Kamnik, 2021.
Naročnik: Controlmatik ABW, Domžale, d. o. o., za Arabsko republiko Egipt.
Foto: arhiv Zarja Koviš*